

JOSEPH KESSEL

ATLILAR



3. BASKI
Çeviri: DURSUN HATKO

♥ can
roman



JOSEPH KESSEL
ATLILAR

Les cavaliers, Joseph Kessel

© 1967, Éditions Gallimard

© 1981, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1981

3. basım: Mart 2014, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Pelin Mestçi

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş
Merkezi, Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-1969-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

JOSEPH KESSEL

ATLILAR

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Dursun Hatko



Joseph Kessel'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Aslan, 2011

Gündüz Güzeli, 2014

JOSEPH KESSEL, Gazeteci, yazar ve maceraperest, 1898 yılında Rus bir doktor olan babasının görevi nedeniyle bulunduğu Arjantin'de dünyaya geldi. Nizza'da başladığı eğitimine, Paris'teki Louis-le-Grand Lisesi'nde devam etti. Edebiyat eğitimi aldı. On yedi yaşında gazeteciliğe başladı. Kessel, İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanların Fransa'yı işgali sırasında direnişçilerin saffına katıldı. Savaşın sona erdiği 1946 yılında Direniş Hareketi'nin tarihçesini kaleme aldı. 1962'de Académie Française üyeliğine seçildi. 1919 yılında çıktığı bir dünya gezisinin ardından, o zamana dek az tanınan bazı ülkeleri sıra dışı ve duyarlı röportajlarıyla tanıttı. Gözlemlerini, insan deneyimlerini ve insan-doğa ilişkisini *Aslan*, *Atlılar* gibi romanlarına aktardı. 1926'da yayımlanan *Les Captifs* adlı romanıyla Fransa'nın en saygın edebiyat ödüllerinden biri olan Fransız Akademi Ödülü'nü aldı. 1979 yılında Fransa'da hayatını kaybetti.

Babamın anısına.
O büyük, sevecenlik dolu bilgeliğine.

Cümle âlemin atası

Kamyonlar deve kervanlarından, at üstündeki adam yayadan pek de hızlı ilerleyemiyordu. Şosenin hali hepsini aynı hıza zorluyordu: O korkunç ve görkemli Hinduş Dağları'nın biricik geçidi, 3 500 metre yükseklikteki Şebar'a yaklaşıyorlardı. Güney ve Kuzey Afganistan arasındaki bütün trafik ve ticaret buradan geçirdi.

Bir yanda, testere ağzı gibi diş diş dik bir kayalık. Öte yanda, dipsiz bir boşluk. Tekerleklerin açmış olduğu derin çukurlar, yerinden kopup yuvarlanmış, yolu kaplamış kocaman kaya parçaları. Bayırlar, zikzaklar, dönemeçler gittikçe dikleşiyor, baş edilmesi gittikçe daha güç ve tehlikeli bir hal alıyordu.

Şiddetli soğuk ve incelmış hava yüzünden kervancılar, katırcılar, çobanlar ve hayvanlar gerçekten çok yorgun düşmüşlerdi. Ama hiç değilse onlar, karınca dizileri gibi dağın böğürüne yapışmış, tehlikesiz yol alabiliyorlardı.

Kamyonlar öyle değildi. Çoğu yerde yol öyle daralıyordu ki, kamyonlar yolun bütün yüzeyini kaplıyor ve tekerlekleri uçurumun gevşek, ufalanan kenarını aşındırıyordu. Şoförün bir sakarlığı, dalgınlığı, motorun veya frenlerin bir arızası bu bakımsız, vaktinden önce hurdayaş olmuş arabaları her an uçuruma yuvarlanma tehdidi altında tutuyordu. İzin verilen ölçüleri her zaman çok aşan

yükleri bu araçları sarp yokuşlarda daha güç kullanılır hale getiriyordu. Üstelik, aşırı yüklemenin tek ve en kötü yanı, koli, sandık, küfe, çuval ve balya fazlalığı değildi.

Eşya yükünden başka, kapalı kamyonların üzerinde –kapalı değilse muşamba örtülerin üzerinde– dolup taşan bir insan yükü de taşıyordu.

İnsanlar üst üste yığılıp istiflenmiş halde küt, biçimsiz, kaynaşan ve kaygan bir piramit oluşturuyordu; bu yığını sarıp sarmalayan sarıklarla rüzgârda uçuşan yıpranmış kumaş parçaları arasında yolcuların güneş yanığı yüzleri görünüyor, kamyonların sarsıntısıyla hiç durmadan bir gözlerden silinip bir yeniden beliriyordu.

Bu kamyonlardan birinde, bu çeşit bir insan piramidi üzerinde çok yaşlı bir adam tünemiş gibi oturuyordu. Oraya çıkmak için hiçbir çabada bulunmamıştı. Öylesine zayıftı ki, ne ağırlığı ne hacmi var denilebilirdi. Kötü gerilmiş muşambalara başkent Kâbil'den beri gelip kat kat yapışan yolcuların itişmesiyle sadece, kendiliğinden, öteki vücutların üstüne çıkmıştı.

Ayakları önündeki bir enseye dayalı, kendisi de iki güçlü boyun arasına sıkışmış, duygusuz bir bakışla sıra sıra Hindukuş tepelerinin, doruklarının geçişini seyrediyordu – kamyon öylesine ağır gidiyordu. Kayaların üstü, yanları, girinti ve çıkıntıları kül rengiydi, çok yaşlı ve kasvetli bir renk. İç karartan, topak topak bir çeşit kül, dev dağın her yanını, çıkıntılarını, oyuklarını, buza kesmiş donuk gök parçalarının uçlarına değin kaplıyordu.

Kamyon yolcularının konuşmaları gitgide azalıyor-du. Hayat dolu iyi huylu bir halkın, Şebar'a yaklaşınca kadar yolculuğu şenlendirmiş olan canlı söyleşileri, öyküleri, şakaları, gülüşleri artık duyulmuyordu. Ara sıra bir yolcunun ağzından bir ünlem, bir iç çekiş, bir dua yükseliyordu sadece. Derken, bu sesler de kesildi. Bu denli bir ıssızlık karşısında konuşma da bir savunma olamıyordu

artık. Sadece, başkalarıyla paylaşılan bir sıcaklık, güven verebilirdi insana. Yolculardan her biri, kemikli vücuduyla yanındakilere sokulmaya çalışıyordu. Sessizce.

Öbürlerinin üzerine tünemiş oturan çok yaşlı adam ne kaygı ne keder duyuyordu. İç dünyasının gözüyle o, etraftaki ölü yıldız görüntülerinin ötesinde, şen vadiler, kaynaşan kentler, kızgın çöller, uçsuz bucaksız bozkırlar görüyordu. Bu Afganistan'dı. Bütün illerini, köy yollarını, patikalarını bilirdi. Bütün sınır boylarını, İran ve Rus, Tibet ve Hindistan sınırlarını dolaşmıştı. Buralardan artakalan imgeleri her an belleğinden çekip çıkarabilirdi. Onun için artık yaşamak, hatırlamak demekti. Ve anılarını rüzgârgülüne göre dilediğince çekip çevirebiliyordu.

Birden dorukların sırt çizgisi ve gök kubbe gözlerden silindi. Aynı anda keskin haykırışlar ihtiyarı dört bir yandan sardı; yaşlı adam çözümlü dağılan, kamyonun gerisine doğru kayan insan yığını üzerinde bir an dengesini kaybedip yuvarlandı. Bağırılmalar birden kesildi. Şaşkınlığın yerini dehşet aldı. Motor çalışmıyordu. Şoför, motoru çalıştırmaya uğraşıyordu ama boşuna. Sonuna kadar basılmış frenler öfkeyle gıcırıyor, yine de aşırı yüklü koca kamyonu tırmandığı bayır üzerinde tutmaya güçleri yetmiyordu. Kamyon henüz geri kaymıyordu. Ama kararsız sallanıyor, yerçekimine boyun eğmeye hazırlanıyordu. Her an her bir parçası, tahtası ve metali, artık insan kontrolünü aşan bir ağırlık, güç ve ifade kazanıyordu. Kamyon, yavaştan, bir parmak kaydı; biraz daha hızlı, bir parmak daha. Uçuruma pek az kalmıştı ki... Yeniden bağırışmalar yükseldi. Dibe yığılmış, önlerindeki baş ve sırtlardan başka bir şey göremeyen yolcular bağırıyorlardı:

“Daida Peñç!”¹

“*Daida Penç* de ne yapar?”

Kamyonun kenarına tutunmuş yolcular yanıtladılar:

“*Daida Penç* gerekeni yapar.”

“Becerikli ve çeviktir.”

“Peygamber yardımcısı olsun!”

“Allah zihin açıklığı versin!”

Yolcuların yüreklendirmeleri ve tanrısal yardım çağrılarını daha çocuk yaşta denilebilecek yeniyetme bir delikanlıya yönelikti; dıştan kamyonun arkasına asılıp, kendi boyunda ve kendisi kadar ağır kocaman bir kamanın üzerine çöreklenerek yolculuk etmişti. İlk sarsıntılarda hemen yere atlamıştı. Şimdi de kamayı, onu tutan çengel­lerden çıkarıyordu; işi bitirmek üzereydi. Kamyon daha hızlı geriye kaydı. Tekerlekler harekete geçti. Bir kez daha dönseler, uçuruma düşeceklerdi. *Daida Penç*, sol tekerleğe, en tehlikelisine, takoz koydu. Kamyon bir defa, iki defa, üç defa sallandı. Sonra hareketsiz, yolu kapladı.

Önden ve arkadan, kamyonun yollarını kapadığı arabalardan öfkeli klakson sesleri yükseldi, şoförün sarıklı başı pencereden dışarı uzandı. Bağır­dı şoför:

“Yere inin! İtin arabayı ve ben seslenmeden tekrar binmeyin.”

Yolcular aceleyle indiler. Çok yaşlı adama sıra gelince yanındaki yolcu, sık siyah saçlı bir demirci ona şöyle dedi:

“Dur dede, otur orada. Senin ağırlığını duymadım bile. Bir bildircından daha hafifsin sen.”

Motor yeniden çalıştı ve kamyon ilerideki ilk düzlüğe kadar tırmandı. Yolcular birer birer muşambanın üzerine çıktılar. Demirci, hem güçlü olduğundan hem öyle istediğinden, tekrar ihtiyarın yanına ulaştı. Soluk soluğa ama halinden memnun, şöyle dedi:

“Canavar gibi çabaladım, ittim. Bu bana korkumu unutturdu, fena korkmuştum doğrusu.”

İhtiyar sordu:

“Neden korktun o kadar?”

“Neden olacak, ölümden,” dedi demirci.

“Gerekmezdi,” dedi usulca yaşlı adam.

Demirci heyecanla ama tatlılıkla cevap verdi:

“Senin kadar ölüme yakın olunca böyle düşünmek kolaydır, dede.”

“Sen daha yakınsın, oğlum,” dedi yaşlı adam. “Çünkü sen ondan korkuyorsun.”

“Herkes gibi!” diye bağırdı demirci.

“Doğru,” dedi ihtiyar, “insanların ölümü de işte bu büyük korkudur, yalnız ondadır.”

Demirci örste çalışmaktan nasır tutmuş başparmağı ile çok kalın, çok kara kaşlarını uzun uzun kaşadı.

“Anlamıyorum,” dedi kaygıyla.

“Önemi yok, oğlum,” dedi yaşlı adam.

Etleri öylesine erimişti ki, yüzü artık hiçbir şey ifade edemez olmuştu. Kesik kesik, çatlak, çizgi içinde, bum-buruşuk cildi, donuk mavi gözlerini sıkıştırıp yerinde tutan çok ince delikli bir ağ gibiydi. Yine de demirciye öyle geldi ki, ihtiyarın ipince kansız dudakları hiç kıpırdamamakla birlikte, kurumuş yüzünde dost bir titreyiş derinin küçücük bir kıvrımından ötekine yayılarak göz-
lere ulaşıyor ve gözlerden dışarı birer kıvılcım fıskırtı-
yordu. Daha fazla bir şey anlayamadı demirci ama içinde bir güven duydu.

Birçok sarsıntıdan sonra gelen yeni bir sarsıntı kamyonun muşambası üzerindeki insan yığınına bir kez daha dağıttı. Demirci güçlü koluyla ihtiyarın omuzlarını sardı, tatlı bir sesle konuştu:

“Benim adım Gulam, ya seninki, dede?”

“Gardi Geç,” dedi ihtiyar. Demirci tekrarladı:

“Gardi Geç! Gardi Geç!” diye tekrarladı demirci.

Sonra mutlu, gülümseyerek, “Bir bildircından bile hafifsin,” dedi.

Toprak düzleşti. Dört bin metreye yakın yükseklikte Şebar Geçidi göründü.

* * *

Mola yeri geçidin öte yanında, bayır aşağı ilk düzlükteydi. Batı yanını dağın kapadığı, doğu yanını, dibinde sellerin gürüldediği bir boğazın kestiği, geniş, kayalık bir düzlüktü bu. Önceden saptanmış olan bu yerde, Hindukuş ile bölünen Afganistan'ın iki yarısı arasında ticareti sağlayan bütün araç kabileleri mola verirdi. Burada her zaman, her iki yönden gelmiş düzinelerle araç bulunurdu. Güneyden gelenler sel yatağı boyunca, öbürleri de kayaların yanı sıra dizilirdi.

Düzlüğün her iki yanında basit yapılar uzanıyordu. Buralarda başlıca içilen şey çay olduğundan –siyah ya da yeşil çay– bunlara çayhane denirdi. Bu kerpiç duvarlı yapılar loş birer odadan ibaretti. Dışında, üstü kapalı birer sundurma vardı. Yolcular sundurmalarda toplanırdı. Oralarda soğuk daha keskin, rüzgâr daha amansızdı. Ama aklı başında hangi insan, bu kadcılık bir şey için, mola veren kamyonları, inen yolcuları, ters yönlerden gelmiş dostların buluşmalarını seyretmekten kendi isteğiyle vazgeçerdi? Bütün Afganistan'da, Şebar Geçidi'ndeki bu yerden başka nerede, Kâbil'den ve Hazarracat'tan, Kandehar'dan ve Celalâbad'dan, Gazne'den ve Mezar-ı Şerif'ten insanlar böyle hep bir arada görülebilirdi? Hepsi de memleketlerine ve aşiretlerine göre giyinmiş, ya bol gömlekler ya dar, uzun ceketler ya da kaftanlar içinde; başlarında da bazen uçları salıverilmiş dalgalanan, bazen sıkıca tepede toplanmış sarıklar, astragan kalpaklar, parlak renkli ipek takkeler veya koyun yününden uzun külahlar. O insanlar ki, öykülerden, tartışmalardan, haberlerden, yalanlardan oluşan sonu gelmez ve şaşkırtıcı kon-

serleriyle dikkat kesilen kulaklara ne büyük haz verirler! Gerçekten bu mola yeri kaderin bir armağanıydı, bayram meydanıydı, onun bir ânını bile kaçırmak için insanın deli olması gerekirdi.

Çok yaşlı adamın bindiği kamyon, sel yatağının yanında, daha sonra kuzeye gidecek kamyonların ardına yanaşınca, yolcular muşambanın üzerinden aşağı atlayıp bir an önce çayhane sundurmalarına koşmak için kamyonun durmasını bekleyemediler. Demirci bile, ihtiyarı acele yere indirdikten sonra bağırdı:

“Artık bana ihtiyacın yok, değil mi dede?”

Ve geniş adımlarla uzaklaştı.

İhtiyar, hafif heybesini omzuna atarak hiç kımıldamadan durdu. Yaşına ve etten kastan yoksun bedenini sarsan derin soluk alışlara rağmen dimdik duruyordu; güneşin ve tozun yıpratdığı, berbat yolların harap ettiği araçlarıyla, çayhane sundurmalarında çömelmiş, yere uzanmış yolcu ve şoförleriyle Orta Asya'nın göbeğindeki dev sıradağların tepesinde kaybolmuş bu mola yerinin garip yüceliğini ağır ağır, usulca içine sindiriyordu. Ve dört yandan hemencecik başlayan kayaların sonsuz çıplaklığı ve kısırlığı, suların sonsuz gümbürtüsü, dünyanın tepesinden gelen buz gibi sonsuz esinti. Gardi Geç, dünyanın iki parçasını birleştiren, aşılması kaçınılmaz bu geçidi izlemek zorunda kalmış insan dalgalarını düşündü: sel gibi akan fetihler, ırmaklar gibi yayılan dinler...

Bütün bunları kendi gözleriyle görmüş gibi geliyordu yaşlı adama. Ne uzun yaşamıştı... Afgan topraklarında ne çok dolaşmıştı... Anılarının kökleri ne kadar derindeydi...

Düşünceli düşünceli, en yakın çayhaneye doğru yürüdü.

* * *

Yol arkadaşlarından bazıları çayhaneye gelmişti bile. İlk gelen en acelecisi, boynundan topuklarına kadar inen, içi koyun postuyla astarlanmış kahverengi kaftanlı, uzun boylu, çok zayıf bir seyisti. Böyle giyinmiş bir insanın hangi memleketten olduğunu söylemesi gereksizdi. Çapan denilen bu çeşit kaftanı kuzey bozkırlarının Özbek ve Türkmen atlıları giyerdi.

Çayhanenin sundurmasına girer girmez adamın çok garip davrandığı görüldü. Hiç kimseyi umursamaz bir sabırsızlıkla çayhanenin müşterileri arasından ilerledi. Dövülerek bastırılmış toprak zemini örten yırtık halı parçaları üzerine konmuş çay sinileri etrafında toplananları çiğnedi; arkalıksız, çarpık bacaklı alçak iskemlelerde, ya da oturma yerleri iple örülmüş, şiltesiz, ham tahtadan yapılmış kasnaklarda oturanlara çarptı.

Ardından mırıldılar duyuldu.

“Ne hayvan herif!” dediler.

Ve devamında:

“Yükseklik başına vurmuş!”

“Benim katırın ayağı bununkinden hafiftir!” dediler.

Ağır sözler söylendiyse de, ses tonları yumuşaktı. Gerçekten öfkelenen, şişman, yağlı bir molla oldu. Nargilesine çarpan imansız peygamberin hışmına havale etti.

Adam, söylenenleri hiç duymadan ve çikik elmacık-kemikleri arasında tetikte bekleyen gözlerinin görüş alanını genişletmek için boynunu daha da uzatarak kendine yol açmaya devam etti. En sonunda, sundurmayı yoldan ayıran alçak duvarın dibinde aradığını buldu: çapanlar. İki taneydiler: biri siyah çizgili şarap tortusu renginde, öteki, yeşil çizgili kuru yaprak renginde. Bu çapanları giymiş olgun yaştaki iki adamı genç seyis daha önce hiç görmemişti. Ama bunun önemi yoktu. Bu kılıklarıyla ve bozkırda geçen hayatlarıyla kardeşti onlar. Çevresindeki,

Afgan topraklarının her köşesinden gelmiş bu insan kalabalığında sadece bu ikisi onu anlayabilir, duygularını paylaşabilirdi.

Şarap rengi çapanla kuru yaprak rengi çapan seyise yer açmak için birbirlerine sokuldular. Seyis bunun da farkına varmadı. Sordu:

“Kâbil’e mi gidiyorsunuz, oradan mı geliyorsunuz?”

Daha şişmanca ve saçı daha ağarmış olanı, “Dün Mezar-ı Şerif’ten çıktık,” dedi.

“Öyleyse en önemli haberi bilmiyorsunuz!” diye bağırdı seyis.

Çapanlı iki yolcu yüzlerini ağır ağır seyise çevirdiler. Kaygıyla karışık bir merak kısıp gözlerini canlandırmıştı. Seyisin gençliğinden çok daha ulu yaşlılıkları ve onunkinden hayli yüksek sosyal durumları bu merakı açığa vurmalarını engelliyordu. Daha önce konuşmuş olanı, tekdüze ve az çok uykulu bir sesle sordu:

“Bu gençliğin ve deneyimsizliğininle, en önemli haberden kastın nedir?”

“Başka hiçbir haberin bunun yanında esamesi okunmaz!” diye yanıtladı seyis.

Bildiğini açıklamak arzusu içini yaktığı halde, büyük bir sırta sahip olmanın nüfuzunu birkaç saniye olsun tadabilmek için sustu. O zaman iki yolcu bir ağızdan konuştu:

“İllerimize yeni bir genel vali mi atandı?”

Seyis, cevap vermeden başıyla hayır işareti yaptı.

Maymana ilinde bir halı fabrikası olan, çapanı kuru yaprak rengi adam sordu:

“Dokumalara yeni bir vergi mi kondu?”

“Yoksa astragan derilerine mi?” diye sürdürdü şarap rengi çapan giymiş adam. “Mezar-ı Şerif bozkırlarında uzun tüylü koyun yetiştiriyordu kendisi.”

“Keşke hepsi bu kadar olsa!” dedi seyis.

Sonra kendisini daha fazla tutamayarak, bir şarkı söyler gibi bağıra bağıra konuştu:

“Dinleyin, iyi dinleyin! İlk defa başkent Kâbil’de bir buzkaşı yapılacağını size haber veriyorum.”

Seyis heyecanlı bakışlarını çapanlı iki adamdan ayırmıyordu. Umudu boşa çıkmadı. O âna kadar duvara dayanıp son derece vakarlı, sözlerinde ve davranışlarında ağır ve ölçülü oturmuş olan iki tüccar artık kendilerine hâkim olamadılar. Tek bir hareketle ayağa fırlayıp bir ağızdan bağırdılar:

“Kâbil’de bir buzkaşı mi? Doğru mu duyduk: Kâbil’de bir buzkaşı mi?”

Seyis, “Hem de en parlağı en unutulmayacak olanı!” diye şakıdı.

“Burada havalar senin yeniyetme kafan için fazla serttir,” diye bağırdı astragan tüccarı.

“Vadilerde oturanlar atları nereden bulacaklar? Binicileri nereden?” diye bağırdı halı dokumacısı.

Sırası geldiğinde, seyis sesini daha da yükselterek bağırdı:

“Bizim oralardan!”

Tüccarlar, şaşkın, sustular. Yeniden söze girişmek istediklerinde ise artık çok geçti. Başkalarının sesleri onlarınkini bastırdı.

Kavgayı andıran bağıra çağıra konuşmalar, kır saçlı iki yaşlı adamın davranışlarında beliren ani ve adeta yakışksız değişme, çayhanenin bu kısmındaki yolcular arasında mutlu bir merakın ürpertisini yaydı. Yolcular üç çapanlının etrafını sardı. Daha ötelerde çay içenler de öbürlerini meraklandıran şeyin ne olduğunu öğrenmek için çay sinilerinden uzaklaştılar. Komşu çayhanelerde de ayağa kalkmalar, haber almak için koşuşmalar başladı.

Bütün bu kaynaşma arasında tek bir söz işitilebiliyordu: “Buzkaşı! Buzkaşı!” Bu söz sundurmanın dip tara-

fından gelip, ağızdan ağza dolaşarak kalabalığa dağılıyordu. Ama yolcuların çoğu bunun ne demek olduğunu bilmiyordu. Onlar ne Hindukuş vadilerini ne de Kunduz ve Baglan kentlerini görmüşlerdi. Büyük bir gürültüyle, sözü edilen konunun kendilerine anlatılmasını istiyorlardı. Açıklama satır satır geliyordu:

“Bir oyunmuş, anlaşılan, evet, bir oyun. Ta oralarda, bozkırda.”

Giyileri dorukların sert rüzgârıyla kamçılanan insanların oluşturduğu bu kalabalıkta pek çok kişi, haberi alınca, acı bir hayal kırıklığına uğradı. Komşu sinilerdeki yarenler arasında, bedenlerinin sabırla ısıttığı yerlerini bırakmış, kaynar çaylarını soğutmuş olmak! Neyi öğrenmek için? Kuzeyin uzak ve kurak, bilinmeyen bölgelerindeki bir oyunu. Bir oyun, peygamber aşkına! Sanki onların yüksek kentlerinde, yeşil vadilerinde yeterince oyun yokmuş gibi! Oysa en iyileri vardı. Gazne'nin, Kâbil'in, Kandehar'ın ve Hazaracat'ın insanları birbirlerine seslenerek bağışıyorlardı:

“Bu buzkaşı denen, kulaklarımızı sağır eden oyun cirit oyunu kadar ustalıklı mı?”

“Koç dövüşünden de mi sert?”

“Kurtlarla köpeklerin kavgası kadar amansız mı?”

“İki azgın devenin ölüm dövüşü kadar dehşetli mi?”

“Birbirlerini boğazlamak için yetiştirilmiş bildircinlerin vuruşması kadar ustaca mı?”

Dağ insanların karşı çıkışı böyle oldu.

Çapan giymiş üç adamla kuzeyden gelmiş daha birkaç yolcu şamatayı bastırmak için gürleri gibi konuşuyorlardı:

“Siz buzkaşının güzelliğinden ne anlarsınız!”

“Siz uyuz bir beygiri safkan attan ayırt edemezsiniz!”

“Eyerin üstünde, hep bir eşeği çekiştirir gibi durursunuz siz!”



Joseph Kessel'in, konusu Afganistan'da geçen, 1971'de sinemaya da uyarlanan *Athlar* adlı bu romanı 1967 yılında yayımlanmıştı. Asya kıtasının göbeğinde, Hindikuş Dağları'yla ortadan ikiye kesilen bu büyük ülkede, yenileşmeyle birlikte hâlâ göçebe yaşamı sürüp gitmektedir. Afganlar, kentleşmeye alışmamakta, Afgan bozkırlarında at koşturmaya bayılmaktadırlar. *Athlar*, Afganistan'da en sevilen oyun, atla oynanan buzkaşı oyunu ekseninde kurgulanmıştır. Bizdeki cirit oyununu andıran ama ciritten çok daha ağır, çok daha güç, içinde öldürmek de olan, atadan kalma geleneksel bir savaş oyunu; gerilim dolu seyirlik bir oyun. Bu oyun geleneğini sürdüren usta opendozların en ünlüsü, bütün bir Asya kıtasında tanınan Tursen, artık yaşlanmış, köşesine çekilmiştir. Yerine oğlu Uraz geçmiştir. Oğul, babayı geçmişteki başarılarından, baba da oğlu kendini aşan ustalığından dolayı kıskanmaktadır. Romanın başkişilerinden biri de yaşlı bilge Gardi Geç'tir. Belleği akıl almaz ölçüde güçlü, "Cümle Âlemin Atası" diye anılan bu yaşlı bilge, bu usta anlatıcı, bütün Asya'yı dolaşmış, umulmadık yerlerde ortaya çıkıp birbirinden ilginç öyküler anlatmıştır.

Yaşamının büyük bir bölümünü farklı coğrafyaları arşınlayarak geçirmiş olan yazar, bu anlamda, yarattığı Gardi Geç'le de benzerlikler taşır. İçinde yaşadığı yüzyıla şekil veren olaylara tanıklık etmiş olan Kessel, bu tanıklığını yazılı düzlemde okurlarıyla paylaşmış, XX. yüzyılın usta anlatıcıları arasındaki yerini almıştır.

